

Поред тога овај број садржи и неколико врло актуелних приказа новије литературе из социјалистичких земаља (СССР, Мађарске, Пољске) од којих се истиче приказ проф. М. Асажа који је дао поводом књиге И. Ковача (I. Kovacs, *New Elements in the Evolution of Socialist Constitution Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968*) у коме се расправља о актуелном проблему односа партије и власти у социјалистичкој држави.

Бележећи појаву овог часописа верујемо да ће допринети бољем узајамном упознавању научно-истраживачког рада у области друштвених наука, који је постигнут у капиталистичким и социјалистичким земљама. Без узајамног објективног упознавања са решењима економских и друштвених проблема не може бити ни објективног дијалога између научника капиталистичких и социјалистичких земаља. Уколико часопис успе да пружи објективно упоредно приказивање друштвене стварности капиталистичког и социјалистичког света, утолико ће више допринети потребном дијалогу неопходном за развој економских и друштвених наука.

Д. Б. Денковић

Doucouloux-Favard Claude; LES SOCIETES ANONYMES EN DROIT FRANCAIS, ALLEMAND ET ITALIEN, Paris 1969 pages 230. Акционарска друштва у француском, немачком и италијанском праву. — Најоштрије речено, предмет упоредне студије француског аутора Клода Дукүлу-Фавара (Claude Doucouloux-Favard) јесте двострук. То је, с једне стране, судска контрола приликом конституисања трговачких друштава по немачком и италијанском праву, а са друге, анализа француског закона који почев од 24. VII 1966. год., уз одсуство одредби о судској контроли, регулише материју о акционарским друштвима. Њен циљ је, да изношењем позитивних страна поменуће контроле истовремено покаже оправданост решења усвојених у италијанским и немачким прописима и несавршеност француског закона.

У складу са тако одређеним предметом и циљем, писац је своју књигу поделио на две мање-више независна дела. У првом нас упознаје са организацијом судске контроле и њеним дејствима по италијанском и немачком праву, док нас у другом информише о решењима наведеног француског закона. Можда на први поглед изгледа чудно да се у једном упоредном реду прибегава оваквом методу приликом излагања проблема. Међутим, логика ауторове концепције је несумњива када се има у виду чињеница да се принципи на којима почивају француски прописи о акционарским друштвима битно разликују од решења прихваћених у немачком и италијанском праву. Стога их је заиста било неопходно изложити у засебном делу.

У краћем уводу аутор говори о разлозима који су га надахнули да напише своју студију. Наиме, увођење судске контроле приликом конституисања трговачких друштава у француско право, још увек је предмет бројних дискусија. О поменутом питању нарочито живо је расправљано приликом реформе ове гране француског права 1966. године. Надахнут законодавствима Немачке и Италије, првобитни текст који је поднет француском Парламенту, и који је требало да постане закон о трговачким друштвима, предвиђао је интервенцију судске власти у смислу провере законитости приликом оснивања друштва. Објављени текст, међутим, није говорио о судској контроли. Ипак, живот трговачких друштава не одвија се тако неконтролисано, јер иако ново француско законодавство које се односи на акционарска друштва не познаје судску контролу, оно ипак оставља широко отворена врата за прихватање ове институције, с тим што је провизорно замењује једном контролом индиректног и апостериорног карактера.

После уводне напомене аутор даје сумаран историјски преглед система конституисања трговачких друштава. Велике колонијалне компаније које су створане ради експлоатације новоосвојених територија биле су прва акционарска друштва. Овлашћења која су имала ова друштва често су до те мере била велика, да су у ствари представљала суверена права. Та прва друштва су била оснивана по систему октроисања, што значи да се њихово укључивање у економски живот као правних лица вршило на основу законских привилегија које је добијало свако друштво посебно. Дакле, сама сагласност воља трговаца дата у циљу оснивања трговачког друштва сматрала се недовољном за његов настанак; тражила се извесна интервенција државе.

Уношење битне новине у начин конституисања акционарских друштава довело је до замене система октроисања системом административног одобрења или концесије. За правно постојање једног друштва више се не тражи повластица заснована на закону, већ одобрење искључиво административног карактера. Овај систем је први прихватио Наполеонов трговачки законик из 1807. год., а касније се нашао и у другим законцима, мање-више верним копијама француског кодекса.

Продор модерног капитализма половином XIX века који је собом носио бројне новине, изменио је профил акционарским друштвима. Она престају да буду концесионирана и од државе контролисана предузећа јер прерастају у самостална правна лица која то својство стижу чим испуне законом предвиђене услове. То је суштина последњег, тзв. нормативног система оснивања акционарских друштава, који је у нешто измењеном облику и данас на снази у капиталистичким земљама.

Тумачење о организацији судске контроле писац је дао кроз анализу претходног поступка и овлашћења суда приликом конституисања једног акционарског друштва. У току претходног поступка месна надлежност суда и по немачком и италијанском праву одређује се према седишту будућег друштва. Стварно је надлежан грабански суд. Аутор истиче да је неоспорно да се улога суда састоји у проверавању да ли су испуњени законски услови за настанак друштва. Међутим, иако такав карактер судске контроле није споран ни по немачком ни по италијанском праву, њиме судска контрола није ни исцрпљена нити дефинисана. Нарочито велика подељеност мишљења влада у италијанској правној науци, а неуједначено сүдство не дозвољава да се донесу јасни закључци и утврде сигурни принципи.

Аутор износи најважнија гледишта италијанске доктрине и на крају закључује да у основи свих ставова леже две тенденције. Тако, с једне стране, Гидини (Ghidini), Месинео (Messineo) и Мићо (Miccio) своде домаћај судске контроле на проверу неколико формалности после уписивања друштва у регистар. По њима, главни циљ судске контроле јесте утврђивање евентуалних разлога ништавости. С друге стране, Брунети и Павоне Ла Роза залажу се за мунициозну верификацију из које произлази дозвола за упис. Сагласност свих аутора постоји само по једном питању. Наиме, једногласно је закључено да суд није надлежан за оцењивање економске оправданости оснивања једног друштва.

Слично италијанском, и немачко право предвиђа контролу законитости акта конституисања акционарског друштва, не истражујући опортуност његовог настајања. Контрола се односи на све правне акте. То даје могућност суду да одбије упис друштва у регистар ако нађе да је извештај о оснивању нетачан, непотпун или противан закону, што значи да тек повољна оцена органа који врши контролу дозвољава друштву да буде конституисано или боље рећи институционализовано.

Аутор даље говори о улози јавног тужноца у немачком и италијанском праву и каже да је по италијанском праву учешће јавног тужноца неопходно, иако његово мишљење нема за суд обавезну снагу. По немачком праву ситуација је нешто другачија. У принципу, јавни тужилац не интервенише. Његово учешће се своди само на случајеве када суд треба

упозорити на извесне неправилности код хомологације и уписа у регистар друштва које жели да се конституише. Међутим, откривање неправилности од стране јавног тужиоца доводи до распуштања друштва.

На излагање о улози јавног тужиоца надовезује се анализа одлука и жалби. По немачком праву судија који је надлежан за верификацију конституисања једног друштва, доноси одлуку којом потврђује или одбија ово конституисање. Одлука може бити донета у било којој форми, али у случају да се њом одбија конституисање, мотиви морају бити образложени. И по италијанском праву поступа се на исти начин, уз допуну да се у одлуци морају јасно назначити услови под којима се хомологација може дати. По правима обе земље признање не може бити условно нити делимично. И немачко и италијанско право познају право жалбе на одлуку суда. Међутим, док немачко право ову могућност пружа лицима која су била овлашћена да траже упис у регистар, непрецизан текст италијанског закона довео је до противречних ставова. Наиме, подељена су мишљења по питању да ли жалбу могу поднети само акционари или то право припада и јавном тужиоцу.

Ова излагања писац завршава краћим закључком у коме се осврће на француско право. Позната је чињеница, истиче аутор, да је реформа француског права трговачких друштава од 1966. год. предвиђала у првобитном пројекту установу судске контроле приликом конституисања акционарских друштава и да идеја о увођењу ове интервенције судске власти у процес конституисања друштава није била добро примљена од стране практичара. Мада аргументе којима се контрола одбацује аутор сматра неоснованим, не упушта се у доношење одлучујућих закључака, већ само примећује да треба имати на уму чињеницу да судска контрола не спутава настајање и развој трговачких друштава и да би је стога требало увести у француско право. С друге стране, с обзиром да правна дејства такве контроле доприносе сигурности правних односа, у њену корисност, тврди аутор, заиста не треба сумњати, што настоји да докаже у наредном одељку.

Писац констатује да правни системи како немачког тако и италијанског права почивају на идеји да се најбоља заштита коју закон може обезбедити трећим лицима, састоји у пружању могућности трећима да се слободно ослоне на оно што је записано у трговачком регистру. И немачко и италијанско право сматрају увек јуноважним правне послове које је закључило уписано друштво, без обзира на њихову ваљаност. Правни послови закључени за рачун неуписаног друштва повлаче, међутим, само личну и солидарну одговорност одређених физичких лица.

У другом делу своје књиге аутор се задржава на анализи акционарским друштвима по француском праву. Писац најпре анализира припреме за реформу ове гране права, затим начин конституисања акционарских друштава према Закону од 34. VII 1966. године и на крају дејства уписа акционарских друштава у регистар предузећа.

Пре него што је прешао на излагање о припремама за реформу, аутор нас подсећа да постоје две могућности за настанак трговачких друштава. Наиме, друштво настаје или на основу уговора који странке слободно закључују, па правни субјективитет стиче без интервенције државе, или је пак друштво организована институција, стварно независна од воље странака, с обзиром да својство правног лица добија посредством јавне власти. Француско право је остало верно уговорном типу акционарског друштва, типу који је немачки законодавац одбацио још 1933. године, а италијански 1942. г., и то у корист идеје о друштву-институцији. Пројект реформе уливао је наду да ће француско право заменити традиционалну концепцију модерним схватањем, јер је по угледу на немачко и италијанско право, судска контрола била у центру предлаганих новина. Пошто веома изненађује чињеница да се изгласани закон битно разликује од првобитног пројекта, аутор је сматрао да је истовремено и занимљиво и корисно детаљно приказати читав ток реформе.

Наиме, потреба да се разбацани законски текстови који се односе на трговачка друштва на неки начин обједине и кодификују, осетила се

у Француској још пре једног века. Међутим, тек је 1962. године пројект једне комисије доспео до министарства правде, после чега је формиран посебан комитет чији се задатак састојао у ревизији поменутог пројекта. Скупштина је изгласала принцип судске контроле трговачких друштава, али га је ограничила на акционарска друштва и на друштва са ограниченом одговорношћу. На жалост, утицај незадовољних противника био је толико јак да су поново уследиле промене. Најзад је 24. VII 1966. г. донет закон по коме судска контрола не представља услов за упис друштва у регистар, као у немачком и италијанском праву, већ само могућност за одузимање иматрикулације. С обзиром да упис у регистар није условљен претходном контролом од стране јавне власти, то сам упис није гаранција за исправно конституисање. Зато аутор сматра пожељним да превентивна контрола због својих корисних ефеката поново заузме место које јој је дато у иницијалном пројекту, а одузето у току парламентарних дискусија.

Књига о којој је било речи представља користан приручник за све оне које интересују акционарска друштва. Она се заснива на исцрпној анализи основних принципа немачког, италијанског и француског права и у вези са тим основних проблема француског права. У својим проучавањима аутор је пошао од општих теоријских ставова и практичних искустава до којих се дошло у земљама где је судска контрола усвојена као законски институт, и упоредио их са стањем у Француској. Из ове упоредне анализе аутор извлачи закључак о несавршености француског трговачког права, јер француско законодавство у овој области не одговара потребама, што по ауторовом мишљењу треба да доведе до нове реформе.

Јасмина Јовановић

Махатма Ганди: „БОРБА НЕНАСИЉЕМ”, Комунист, Београд 1970. године

Прошло је годину дана од како се 2. X 1969. године навршило сто година од рођења великог борца за национално ослобођење Индије, Махатме Гандија. То је био повод да се дело и активност овог великог револуционара поново оживе. Гандијева мисао остала је актуелна и до данас.

У ситуацији када закон силе доминира у односима међу народима и ствара атмосферу неповерења и сукоба, Гандијева идеја ненасиља, која се као латмотив провлачи кроз његове филозофске ставове и постаје основно средство његове политичке борбе, посебно је значајна.

У свету у коме је појединац, човек, сведен на ствар, у коме је слобода човека угушена под доминацијом закона, које диктирају робно-новчани односи, човек не може више да нађе себе и афирмише се као слободна личност. Стављајући човека у центар својих филозофских размислања и настојећи да постигне његово ослобођење, Ганди започиње своју политичку акцију.

Полазећи од значаја и актуелности мисли овог борца за слободу Индије и за данашњи свет, објављено је дело у коме су изнети основни филозофски ставови Махатме Гандија, његова политичка мисао, приказани облици и средства политичке акције чији је носилац и најактивнији учесник и сам био, и указано на утицај и значај његове мисли у савременим условима.

Два су основна момента условила Гандијеву филозофску и политичку идеју. Прво, одређена историјска, културна и филозофска традиција у Индији. У основи индијске културе, друштвене и посебно верске традиције која негује толеранцију у односима између верских група, лежи принцип ненасиља. Традиција ненасиља широко је распрострањена међу најширим слојевима индијског народа. Она није присутна на Западу, због чега Запад понекада није у стању да схвати Гандијеву борбу, а посебно методе и средства те борбе. Политичка акција треба да је ефикасна без